

года [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N02/636/95/PDF/N0263695.pdf?OpenElement>.

8. По итогам Рио+20 – вперед к устойчивому будущему [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.un.org/ru/sustainablefuture/pdf/Rio+20_FS_Jobs_RU_update.pdf.

9. Durning Alan. How Much is Enough? The Consumer Society and the Future of Earth. Worldwatch Environmental Alert Series. / Alan Durning. – New York and London: W.W.Norton, 1992. – 200 p.

10. World Development Report 2013: Jobs [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://issuu.com/world.bank.publications/docs/9780821395752>.

УДК [342:327](477)(045)

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ПРИНЦИПИ ЗДІЙСНЕННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ CONSTITUTIONAL AND LEGAL PRINCIPLES OF UKRAINIAN FOREIGN POLICY IMPLEMENTATION

Папаяні С.В.,

*аспірант кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права
Маріупольського державного університету*

У статті проведено комплексний аналіз принципів, що лежать в основі конституційно-правового механізму здійснення зовнішньої політики України. Особлива увага приділяється вивченню норм Конституції, які стосуються взаємодії внутрішнього та міжнародного права та принципів їх узгодження.

Ключові слова: конституційно-правові принципи, поділ влади, верховенство права, зовнішня політика.

В статье проведен комплексный анализ принципов, лежащих в основе конституционно-правового механизма осуществления внешней политики Украины. Особое внимание уделяется изучению норм Конституции, касающихся взаимодействия внутреннего и международного права и принципов их согласования.

Ключевые слова: конституционно-правовые принципы, разделение властей, верховенство права, внешняя политика.

The article conducted a comprehensive analysis of the principles underlying the constitutional and legal mechanism of Ukraine foreign policy. Special attention is paid to the studying Constitution norms relating to the interaction of domestic and international law and principles of their agreement. The purpose of this article is a thorough study of the principles underlying the constitutional and legal mechanism of foreign policy and their relationship with the principles of international law. After analyzing principles underlying the constitutional and legal mechanism of Ukraine's foreign policy, the author came to the conclusion that they are all essential and complementary.

Key words: constitutional and legal principles, separation of powers, rule of law, foreign policy.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку світове співтовариство переживає складні часи. Головними акторами міжнародних відносин сьогодні залишаються національні держави. На стабільність та якість розвитку суспільства в кожній окремій країні впливає як формування чіткого внутрішньополітичного курсу, так і здійснення виваженої зовнішньої політики, а також пошук оптимальних шляхів її реалізації. З поглибленням значення міжнародних відносин для нормального функціонування держав, а також зростанням їх впливу на національну правову систему, принципи, згідно з якими, здійснюється регулювання зовнішніх зносин, отримали конституційного закріплення. Основу конституційно-правового механізму здійснення зовнішніх зносин, становлять як загальні, так і спеціальні конституційні принципи.

Ступінь наукової розробки теми. Окремих аспектів цієї тематики торкалися ряд вітчизняних вчених-представників теорії держави і права, конституційного, адміністративного та міжнародного права. Перш за все деякі з цих питань досліджували В. Б. Авер'янов, В. Г. Буткевич, В. Н. Денисов, В. І. Євінтов, О. Л. Копиленко, В. В. Кравченко, П. Ф. Мартиненко, Н. М. Онищенко, В. Ф. Опришко, Н. Г. Плахотнюк, В. Ф. Погорілко, К. К. Сандровський, С. Г. Серьогіна, О. Ф. Скаун, В. Я. Тацій, Ю. М. Тодика, О. Ф. Фрицький, М. Цвік, В. М. Шаповал, В. А. Шатило, Ю. С. Шемшученко, О. Н. Ярмиш та інші.

У роботі використовувалися також праці російських вчених-конституціоналістів та міжнародників, а саме праці: С. С. Алексєєва, Л. М. Ентіна, В. А. Зоріна, Ю. М. Колосова, В. В. Лазарева, Ю. І. Лейбо, І. І. Лукашука, А. О. Мішина, М. В. Миронова, С. Я. Павлова, Є. Т. Усенка, М. А. Ушакова, В. Є. Чиркіна, С. В. Черниченка та ін.

У дослідженні використано й праці представників міжнародно-правової науки зарубіжних країн: Х. Блікса,

Ш. Брайара, Р. Дженнінгса, М. Дюверже, Дж. Макінтоша, Г. Тревірануса, Ч. Хайда, О. Х. Філіпса та ін.

Метою статті є ретельне вивчення принципів, що лежать в основі конституційно-правового механізму здійснення зовнішньої політики нашої держави та їх співвідношення із принципами міжнародного права.

Викладення основного матеріалу. Серед головних принципів, які лежать в основі конституційно-правового механізму здійснення зовнішніх зносин, є принцип поділу влади. Як зазначають В. Погорілко та О. Фрицький, «власне із законодавчого закріплення принципу розподілу державної влади і починається сама її організація» [1, с. 372; 2, с. 239]. Він закріплений у ст. 6 Конституції України, згідно з яким, законодавча, виконавча і судова влада реалізуються різними державними органами, які стримують і врівноважують одна одну в процесі виконання своїх завдань і функцій. Реалізація цього принципу покликана запобігти концентрації всієї державної влади в руках однієї особи або одного органу.

Аналізуючи наукову літературу, автор приходять до висновку, що немає єдиної думки про те, як повинні співвідноситися між собою різні гілки державної влади, а отже, і їхні носії – органи державної влади. Чи повинні вони бути рівними або повинна існувати їх визначена підпорядкованість. Зокрема, М. Цвік висловлює точку зору, згідно з якою, всі гілки влади і їх носії повинні знаходитися в зовсім однаковому положенні, врівноважувати один одного [3, с. 54].

Не досить чіткий розподіл компетенції у сфері зовнішніх зносин, як це спостерігається у Конституції України, природно, стимулює боротьбу за повноваження. Прикладом цього може бути неодноразова відмова парламентом Президентів України в підтримці його зовнішньополітичних позицій, або навпаки, накладення вето на прийняті парламентом закони чи призупинення актів уряду.

Принцип розподілу влади, перш за все, покликаний заохочувати не конкуренцію, а зважену взаємодію всіх гілок влади. Для зовнішніх зносин це особливо важливо, щоб у державі була єдина зовнішньополітична лінія. Саме це, як справедливо вважає В. Чиркин, може призвести до «порушення або зміни притаманної тій або іншій формі правління єдності структури управління, причому одночасно можуть виникнути нові види відносин, колізії і непогожденості, яких немає у «відпрацьованих формах правління» [4, с. 110]. Оскільки конституційно-правовий механізм здійснення зовнішніх зносин розглядається як цілісний, то й процес державного впливу на цей складний об'єкт має носити комплексний і системний характер, що досягається завдяки взаємоузгодженню дій гілок державної влади.

Слід враховувати, що принцип поділу державної влади у сфері зовнішніх зносин досягає мети лише за умови свого органічного поєднання з іншими принципами, які становлять базис сучасного конституціоналізму, і насамперед – з принципом верховенства права. Оскільки сам процес поділу влад набуває сенс лише за умови, коли всі три гілки діють в межах єдиного правового поля і однаково дотримуються правових норм, якими закріплена їх компетенція, основні цілі, а також права щодо інших гілок влади.

В Конституції України (ст. 8) визначається і діє принцип верховенства права. Це означає, по-перше, що органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої зовнішньополітичні повноваження у встановлених Конституцією межах і відповідно до законів України. І, по-друге, оскільки Конституція України має відповідно до ст. 8 найвищу юридичну силу, всі закони та інші нормативно-правові акти повинні прийматися на основі Конституції і відповідати їй.

Принцип верховенства права неприпустимо протиставляти принципу верховенства закону. Це виправдано лише в тому випадку, коли в поняття «закон» вкладається той самий зміст, що й у поняття «право». Якщо ж термін «закон» вживається як акт парламенту, то таке тлумачення принципу верховенства права слід вважати спрощеним.

Ще одним важливим принципом здійснення зовнішньої політики є принцип законності. Він полягає в тому, що всі державні органи у сфері зовнішніх зносин, повинні виконувати закони. Згідно з частиною другою ст. 19 Конституції України органи державної влади, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Відповідно до ст. 3 Конституції України, наголошується принцип, згідно з яким територія країни в межах існуючого кордону є цілісною і недоторканою. Цілісність означає заборону насильницького поділу території держави, а під недоторканістю території розуміють те, що інші держави зобов'язані утримуватися від будь-яких зазіхань на територію суверенної держави. Тільки Україна володіє повнотою суверенної влади і тільки вона може здійснювати територіальне верховенство.

Зміст зазначеного принципу закріплено у Преамбулі Закону України «Про державний кордон України», де проголошено, що «Україна, керуючись Конституцією України, Декларацією про державний суверенітет України та Актом проголошення незалежності України, неухильно проводить політику миру, виступає за зміцнення безпеки народів України, виходячи із принципів непорушності державних кордонів, які є відображенням територіальної цілісності, політичної та економічної незалежності, суверенітету та єдності України. Державний кордон України є недоторканим. Будь-які порушення його рішуче припиняються» [5].

У ст. 17 Конституції України виокремлюється також принцип основ національної безпеки і оборони України, який в свою чергу поділяється на принцип захисту та оборони. У статті визначено вихідні положення захисту суве-

ренітету і територіальної цілісності, економічної та інформаційної безпеки держави. З цією метою прийняті закони України «Про основи національної безпеки України» та «Про оборону України». Державою приділяється значна увага реалізації права на оборону та безпеку, забороняється застосування військової сили як засобу зовнішньої політики. У ст. 4 Закону України «Про оборону України» наголошується, що «українська держава застосовує свої Збройні Сили лише у випадках актів збройної агресії проти неї та будь-яких інших збройних зазіхань на свою територіальну цілісність та недоторканність державних кордонів або на виконання своїх міжнародних зобов'язань» [6]. Координацію з питань національної безпеки і оборони України здійснює Рада національної безпеки і оборони.

Ще одним важливим принципом є принцип поваги прав людини (преамбула, ст.3, розділ 2). Із проголошенням у 1991 р. незалежності Україна повернулася до засадничих принципів плюралістичної демократії – верховенства права та поваги до прав людини. У Декларації про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. і Зверненні Верховної Ради до парламентів і народів світу від 5 грудня 1991 р. проголошувалося, що нова демократична держава ставить на меті реально забезпечити права і свободи людини і громадянина. Вже 12 вересня 1991 р. Законом України «Про правонаступництво» (ст. 9) держава гарантувала забезпечення прав людини кожному громадянину України незалежно від національної належності та інших ознак відповідно до міжнародно-правових актів про права людини [7, с. 68]. Значною мірою на подальший розвиток прав і свобод людини вплинуло набуття членства у Раді Європи у 1995 р., що стимулювало розроблення нової Конституції.

Основний Закон України, прийнятий у 1996 р., за оцінками міжнародних експертів, є документом європейського зразка та відповідає стандартам сучасної правової держави. Конституція приймалася з урахуванням «турботи про забезпечення прав і свобод людини...», про що зазначено у її преамбулі. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (ст. 3 Конституції). Виходячи зі змісту ст. 3, за обсягом прав людина превалює над державою. І це цілком закономірно, адже ч. 2 ст. 3 обмежує державну владу, а саме, держава відповідальна перед людиною за свою діяльність, тому що головним її обов'язком є утвердження і забезпечення прав і свобод людини.

Таким чином, правам і свободам в Конституції України присвячений другий розділ, статті якого складають чверть від загальної їх кількості і майже відтворюють у національному законодавстві Загальну Декларацію прав людини, забезпечивши її демократичне наповнення. Вперше в історії України замість фрагментарного набору прав і свобод визначено їх систему у всіх основних сферах, передбачивши, зокрема, майже пряме запозичення з Міжнародних пактів про громадянські і політичні права та про економічні, соціальні і культурні права.

Отже, варто зауважити, що саме зовнішня політика сприяла зближенню внутрішнього законодавства до сучасних стандартів в галузі прав людини і демократизації суспільства. Закріплені у Конституції права і свободи людини і громадянина не є вичерпними (ст.22) та не можуть бути обмежені (ст. 64). Як справедливо зауважує І. Лукашук, «права людини є невід'ємними, належать їй від народження та не створюються законами держави, їх забезпечення – найперший обов'язок держави» [8, с. 128].

Одним з головних досягнень є те, що відповідно до ст.55 Конституції України кожен має право після використання всіх національних засобів захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна. Ратифікувавши Конвенцію про захист прав людини та основних

свобод і протоколів до неї, Україна визнала положення цього міжнародного договору частиною національного законодавства і разом з цим взяла на себе зобов'язання виконувати рішення Європейського суду з прав людини у кожній справі, стороною якої вона є. Той факт, що національні правові системи майже всіх європейських держав визнали пряму дію рішень Європейського суду з прав людини, є унікальним явищем, яке не має аналогу в сучасному міжнародному праві.

Надзвичайно важливе зовнішньополітичне і правове значення мають норми ч. 1 ст. 9 Конституції в якій наголошується принцип, згідно з яким міжнародно-правові норми, за умови їх належної трансформації, стають невід'ємною частиною внутрішнього права країни. Саме це положення, щодо згоди на обов'язковість міжнародних договорів законодавчим органом країни, надає нормам міжнародних договорів статусу норми національного права, які потребують втілення у внутрішньому правопорядку, і вимагає їхнього застосування, в тому числі прямого, без будь-яких винятків або спеціальних умов у внутрішньодержавному праві. До того, як впливає з ч. 2 ст. 9 необхідною умовою укладення міжнародних договорів, що суперечать Конституції України, є попереднє внесення відповідних змін до Конституції.

Необхідно зазначити, що ч. 1 ст. 9 Конституції України викликає у фахівців різні судження. До тепер залишається не визначеним Конституцією статус інших міжнародних договорів (міжурядових та міжвідомчих) в системі національного законодавства України, які набули чинності інакше, ніж у зазначений спосіб. Можна погодитись з цього приводу з думкою В. Денисова, який зауважує, що «договори, які не підлягають ратифікації і виконання яких не регулюється Основним Законом і, навіть, Законом України «Про міжнародні договори України», не мають чітких правил застосування. Водночас, Україна, як учасниця найважливіших універсальних та європейських конвенцій, зобов'язана належним чином імплементувати їх норми у різні галузі національного права і застосовувати їх на практиці» [9, с. 34].

Що стосується таких договорів, які вводяться указами Президента України або постановами Кабінету Міністрів, то тут діють відповідні вимоги ст. 27 Віденської конвенції про право міжнародних договорів, яка є частиною національного законодавства України. При цьому П. Мартиненко зауважує, що «такі міжнародні договори міжурядового та міжвідомчого характеру, які відповідно до ч. 1 ст. 9 Конституції України не належать до національного законодавства України, фактично прирівнюються за своїм статусом до статусу підзаконних актів» [10, с. 276].

У вітчизняній правовій доктрині, дотепер не існує достатньої ясності щодо застосування загальновизнаних міжнародно-правових норм у правовій системі України. Ключове значення має ст. 18 Конституції, згідно з якою зовнішньополітична діяльність країни спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загальновизнаними нормами і принципами міжнародного права. На жаль, у Конституції 1996 р. не закріплені принципи зовнішньої політики на відміну від чітко встановлених, наприклад, ст. 29 Конституції СРСР (1977 р.).

Видатні дослідники А. Мережко та М. Неліп висловлюють думку, що аргументи на користь доведення тези про існування примату міжнародного права слід шукати у ст. 18 Конституції [11, 9]. П. Мартиненко при цьому вважає, що інкорпорацію загальновизнаних принципів і норм міжнародного права до правового порядку України здійснено прямо і безпосередньо, «автоматично» за фактом її закріплення у ст. 18 Конституції, завдяки чому вони набули прямої дії у праві України без потреби застосування з цією метою додаткового акта чи процедури (ч. 3 ст. 8

Конституції України) [12, с. 269]. В. Семенов і О. Прагнюк висловлюють слушну думку, що «визнавши частиною національного законодавства міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою, Україна тим самим підтверджує прихильність і визнання принципів міжнародного права» [13, с. 6].

Протилежної думки дотримується В. Євінтов, який зазначає, що «чинне законодавство не вирішує питання про дію у внутрішньому правопорядку загальновизнаних норм і принципів, які існують у формі правових звичаїв» [7, с. 51]. Справедливо підмічає В. Погорілко, що «згідно з Конституцією України діють ратифіковані міжнародні договори. Загальновизнані норми міжнародного права за своїм характером не є такими, що діють самі по собі, вони сприймаються правовою системою як норми-принципи. Єдиний шлях їх виконання – видання відповідного законодавчого акта, а не посилення на міжнародні норми права» [1, с. 215]. Вчені В. Денисов та І. Лукашук, також справедливо підкреслюють відсутність конституційних положень, які визначають місце, юридичну силу та механізм застосування у внутрішньому праві України «загальновизнаних принципів і норм міжнародного права» [10, с. 19; 8, с. 1]. Вони виступають за необхідність визнання примату норм міжнародного права у разі їх розходження з нормами національного права. Втім, викладене, на наш погляд, є доктринальним тлумаченням, а юридично обов'язковий висновок про справжній зміст ст. 18 Конституції може зробити лише Конституційний Суд.

Зокрема, у більшості країн континентальної системи права, звичаєве міжнародне право визначено законодавчо і розглядається як частина права країни. Так, у конституціях, зокрема, ФРН (ст. 25) загальновизнані норми міжнародного права є складовою частиною права Федерації та мають перевагу перед законами [14, с. 136]; Італії (ст. 10) – правопорядок узгоджується із загальновизнаними нормами міжнародного права [14, с. 70]; Франції (ст. 55) – міжнародні договори, певним чином ратифіковані, мають силу, що перевищує силу законів [14, с. 59]; Литви (ст. 135) – зовнішні зносини здійснюються за загальновизнаними засадами і нормами міжнародного права [15, с. 615]; Російської Федерації (ч. 4 ст. 15) – загальновизнані принципи і норми міжнародного права і договори є складовою частиною її правової системи. Як слушно зауважує І. Лукашук, в результаті вперше конституційно визначений зв'язок міжнародного права з правовою системою держави, до того ж створено юридичні гарантії реалізації його норм [15, с. 360].

Висновок. Проаналізувавши принципи, що лежать в основі конституційно-правового механізму здійснення зовнішньої політики України, ми прийшли до висновку, що вони всі є невід'ємними та взаємодоповнюваними. Але, залишається відкритим питання визначення статусу загальновизнаних принципів і норм міжнародного права у правовому порядку України. Якщо їх пріоритетність перед національним законом не викликає сумніву, то їх співвідношення з Конституцією держави, яка не визнає примату норм міжнародного права, може викликати доктринальні розбіжності. Проте безсумнівно, що в контексті чинного міжнародного права є неприпустимим посилення на Конституцію для того, щоб удатися до дій, які не відповідали б загальновизнаним принципам і нормам міжнародного права. Саме це підтверджує необхідність удосконалення ст. 9 Конституції України стосовно надання статусу загальновизнаним нормам міжнародного права у внутрішньому правопорядку, а також міжнародним договорам України, які не потребують ратифікації відповідно до закону, а підлягають затвердженню Президентом України або Кабінетом Міністрів, що дало б, на нашу думку, можливість вирішувати колізії норм міжнародних договорів і національного законодавства та сприяло б прямому застосуванню норм міжнародних договорів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Погорілко В. Ф. Конституційне право України / За ред. В. Ф. Погорілко. – К. : Наукова думка, 2003. – 733 с.
2. Фрицький О. Ф. Конституційне право України / Фрицький О. Ф. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 536 с.
3. Цвік М. Про державно-правову природу влади Президента України в системі розподілу влад / М. Цвік, І. Процюк // Вісник Академії правових наук України. – 1999. – № 1(16). – С. 51–61.
4. Чиркин В. Е. Нетипичные формы правления в современном государстве / В. Е. Чиркин // Государство и право. – 1994. – № 1. – С. 110.
5. Про Концепцію (основи державної політики) національної безпеки України : Постанова Верховної Ради України від 16 січня 1997 р. № 3/97-ВР (втратила чинність на підставі Закону № 964-IV від 19 червня 2003 року) / Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 10. – Ст. 85.
6. Про оборону України : Закон України від 6 грудня 1991 р. № 1932-III в редакції Закону № 2020-III від 5 жовтня 2000 р. / Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 49. – Ст. 420.
7. Євінтова В. І. Україна : права людини в перехідний період / Під ред. В. І. Євінтова. – К. : Сфера, 2001. – 184 с.
8. Лукашук І. І. Глобалізація, государство, право, XXI век / І. І. Лукашук – М. : Спарк, 2000. – 279 с.
9. Денисов В. Н. Статус международных договоров в Конституции Украины / В. Н. Денисов // Вестник Академии правовых наук Украины. – 1997. – № 1. – С. 34.
10. Мартиненко П. Ф. Конституція і конституціоналізм : вибіркові проблеми : Зб. наук. праць / Відп. ред. П. Ф. Мартиненко, В. М. Кампо. – К. : «Купріянова», 2007. – 320 с.
11. Merezko A. A., Nelip M. I. Development of the Legal System of Ukraine in the Context of Contemporary International Law / A. A. Merezko, M. I. Nelip. – K., 1998. – P. 8-9.
12. Семенов В. С. Міжнародно-правові аспекти Конституції України / В. С. Семенов, О. Я. Прагнюк. – К. : Вид-во «Ін-Юре», 1997. – 32 с.
13. Конституции зарубежных стран // [сост. В. Н. Дубровин]. – М. : Юрлит-информ, 2003. – 448 с.
14. Новые конституции стран СНГ и Балтии : Сборник документов. Вып. 2. // [сост. Ю. А. Дмитриев, Н. А. Михалева]. – М. : Манускрипт, 1997. – 672 с.

УДК 342.4

**ДО ПИТАННЯ МЕТОДОЛОГІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ МОРАЛЬНИХ ЗАСАД
УКРАЇНСЬКОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ**

**THE QUESTION OF MORAL PRINCIPLES
OF UKRAINIAN CONSTITUTIONALISM METHODOLOGY**

Припхан І.І.,

*кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри теорії та історії держави і права
Івано-Франківського факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

У статті здійснено змістовно-структурну характеристику методології дослідження моральних засад українського конституціоналізму. За допомогою сукупності принципів, підходів та методів дослідження проаналізовано специфіку та особливості дослідження моральних засад українського конституціоналізму у сучасній конституційно-правовій науці.

Ключові слова: український конституціоналізм, моральні засади, правовий захист, методологія.

В статье осуществлена содержательно-структурная характеристика методологии исследования нравственных основ украинского конституционализма. С помощью совокупности принципов, подходов и методов исследования проанализирована специфика и особенности исследования нравственных основ украинского конституционализма в современной конституционно-правовой науке.

Ключевые слова: украинский конституционализм, моральные основы, правовая защита, методология.

Full structural characteristic of the moral basis of Ukrainian constitutionalism investigation methodology has been accomplished in the given article. With the help of a number of investigation principles, approaches and methods specific features of moral principles Ukrainian constitutionalism to its investigation in modern constitutional-legal science have been analysed.

Key words: Ukrainian constitutionalism, moral principles, legal protection methodology.

Конституціоналізм як політико-правова теорія і практика становлення, функціонування і розвитку конституційної демократичної держави і громадянського суспільства належить до фундаментальних цінностей світової культури, які мають визначальний вплив на історію людства. Сьогодні в Україні відбувається інтенсивне становлення національної системи конституціоналізму, яка має сприяти формуванню нових суспільних відносин та трансформації ціннісних засад життя українського соціуму, що в свою чергу ставить на порядок денний питання моральних засад українського конституціоналізму. Дослідження цього аспекту конституціоналізму ґрунтується на конкретній методологічній основі, яка включає в себе взаємопов'язані та взаємообумовлені принципи, підходи та методи осмислення моральних засад життєдіяльності соціуму та їх всебічного відображення в теорії і практиці українського конституціоналізму.

Методологія українського конституціоналізму в тій чи іншій мірі досліджувалася такими відомими вітчизняни-

ми вченими, як Д. М. Белов, В. І. Кафарський, А. Р. Крусян, М. П. Орзіх, М. В. Савчин, В. Я. Тацій, В. М. Шаповал та інші. Разом з тим слід визнати, що методологія пізнання саме моральних засад українського конституціоналізму у юридичній літературі не досліджувалася.

Поставивши за мету визначити структуру методології дослідження моральних засад українського конституціоналізму, слід, на нашу думку: 1) проаналізувати основні методологічні підходи дослідження моральних засад українського конституціоналізму в юридичній науці; 2) охарактеризувати загальнонаукові методи дослідження моральних засад українського конституціоналізму; 3) осмислити приватно наукові методи дослідження моральних засад українського конституціоналізму; 4) визначити особливості методології дослідження моральних засад українського конституціоналізму, з'ясувати її актуальність; 5) в межах функціонування концепту конституції проаналізувати колективну ідентичність як властивість суспільних відносин, систему усталених поведінкових